

Recensioner

Fuat Deniz minnesfond

Fuat Deniz attackerades den 11 december 2007 på Örebro universitet och avled dagen efter av sina skador. Deniz kom från en liten by i östra Turkiet till Sverige med sin familj som 9-åring. Hans föräldrar var i stort sett analfabeter. Han utbildade sig till sociolog på dåvarande Örebro Högskola och disputerade vid Uppsala universitet 1999 på avhandlingen *En minoritets odysse: Det assyriska exemplet* (Örebro Studies 21 1999).Handledare var Tom Burns. Redan i sin C/D-uppsats hade Deniz tillsammans med Antonios Perdikaris skrivit *Ett liv mellan två världar – en studie av hur assyriska ungdomar som andra generationens invandrare i Sverige upplever och hanterar sin livssituation* (publicerades 2000 på Örebro universitet). Denna titel är mycket talande. Deniz själv stod mellan två världar; den assyriska och det nya hemlandets. Han stod – liksom de assyriska ungdomar han studerade – i ”korstryck mellan majoritets- respektive minoritetskulturens värde- och normsystem” (ibid.). Erfarenheten av detta korstryck bildade den röda tråden i all hans forskning.

När Deniz efter sin forskarutbildning fick en postdoc-tjänst – och senare en lektorstjänst – bytte han dock delvis spår. Han studerade politiska vänsteraktivister och kulturradikala livsstilar och hade hunnit samla in ett omfattande material. Denna studie blev halvfärdig. Den röda tråden från hans tidigare forskning är dock lätt att identifiera. Även här handlade det om uppbrott och värdeförändring. Den sista artikel som Deniz själv hann publicera var ”Individualisering av social interaktion” i Carleheden/Lidskog/Roman (red) *Social interaktion* (Liber 2007). I denna teoretiska studie anknyter han till den sociologiska diskussionen om individualiseringens ambivalenta konsekvenser. Individualisering är utan tvekan en avgörande dimension av det korstryck som Deniz skrev om redan i sin C/D-uppsats. Vid tidpunkten för attacken var han i färd med att tillsammans med Rolf Lidskog skriva en lärobok om multikulturalism.

Fuat Deniz personifierade dagens multikulturella villkor. Han levde i, var öppen för och lät sig berikas av olika kulturer, samtidigt som han inte lät sig styras av givna normer och värderingar. Detta var även för honom en mycket svår konst, men för oss som kände honom kommer han att förbli en förebild. Inte minst var han en förebild för många assyrier. Han föreläste i skolor och många har vittnat om hans betydelse för unga assyriers personliga utveckling. Utbildningens vikt för invandrade ungdomar var något som Deniz utifrån sin egen erfarenhet alltid betonade. För att stödja sådana ungdomar och på så sätt försöka att i någon mån arbeta vidare i Deniz anda har *Fuat Deniz minnesfond* upprättats (bidrag kan sättas in på bankgironummer 241-8770).

Mikael Carleheden

Tom Burns, Nora Machado, Zenia Hellgren & Göran Brodin (red.) (2007) *Makt, kultur och kontroll över invandrades livsvillkor. Multi-dimensionella perspektiv på strukturell diskriminering i Sverige*. Acta Universitatis Upsaliensis.

Med bidrag från ett 20-tal forskare är antologin ett imponerande verk på 540 sidor. Det är i många stycken intressant och lärorik läsning. Här utreds etniskt baserad ojämlikhet i samhället som förstås utifrån en ansats om *strukturell diskriminering* som skapar och reproducerar ojämlikhet mellan människor med invandrad bakgrund och födda svenskar. Fokus ligger på institutionella förhållanden och kulturella föreställningar som på ömsesidigt förstärkande sätt fungerar som mekanismer som diskriminerar och exkluderar individer med utländsk bakgrund från inträde till och inflytande över olika samhällsarenor, de utestängs på det viset från möjligheter, privilegier och positioner. Följden av denna utslutning är ett etniskt delat samhälle i vilken individer med utländsk bakgrund är marginaliserade och i de fall de är inkluderade är underordnade svenskfödda.

Man slås av det allvar som antologins författare avhandlar sina ämnen. Här finns inte bara olika ämnen som avhandlas utifrån olika disciplinära tillhörigheter med olika teoretiska angreppssätt och metoder, här finns det också en skara av veteraner och yngre forskare representerade. Bidragen genomsyras av en gemensam grundsyn: majoritetssamhället, dess institutioner, kulturella formationer, eliter och tjänstemän är i kraft av sin svenskhet överordnade invandrare; i kraft av sin styrkeposition reproducerar och skapar de etnisk ojämlikhet i samhället, medvetet eller omedvetet. Engagemanget för att utreda orsakerna till och upphävandet av denna ojämlikhet är framträdande och formuleras explicit i relation till Gunnar Myrdals position: vi kan skapa ett mer jämlikt samhälle på basis av seriöst bedriven forskning.

Antologins första del behandlar hur stereotyper om (utomeuropeiska) invandrare som annorlunda, främmande, omoderna, mm skapas och reproduceras i filmer, biomedicinsk forskning, barn-/ungdomsböcker, det politiska samtalet osv. Det argumenteras för att sådana föreställningar och kategoriseringar genom deras massspridning i samhället har stor betydelse i formationen av den allmänna opinionen om invandrare.

I antologins andra del framhålls att för att förstå diskrimineringens orsaker är det mer fruktbart att studera institutionernas verksamhetslogik och kulturella föreställningar samverkande med dessa. Fokusering på aktörer, eller individuella handlingar uppfattas som en reduktionistisk ansats för att förstå hur diskriminering och exkludering skapas och fungerar. I detta perspektiv sätts fokus på tjänstemän som i kraft av sin position inom sin organisation fattar beslut som missgynnar individer med utländsk bakgrund. Central i den strukturella ansatsen är att tjänstemännens de facto diskriminering kan vara icke avsedd genom att de som tjänstemän är inskolade i, har förpliktelser och skyldigheter att arbeta utifrån organisationens struktur, regelverk, rutiner och handlingsstrategier. Detta preciseras i relationen till den individuella tjänstemannen som kan vara fördomsfri men ändå agera diskriminerande.

I antologins tredje del utforskas olika aspekter av den politiska arenan med fokus på antidiskrimineringslagar, främlingsfientlighet och kritiska stämningar kring invandring inom de politiskt etablerade partierna. Här betonas en markant diskursiv förändring och politik i riktning mot rasifiering av svensk politik, etnonationalism och främlingsfientlighet bland etablerade partier. Men det råder inte totalt mörker i det svenska samhället. Sverige uppfattas som kluvet, i samma bild framträder två gestalter: ”ett öppet och mångkulturellt samhälle som principiellt står för tolerans och förståelse, och ett som präglas av häpnadsväckande xenofobiska underströmmar” (s.536). I detta sammanhang lyfts invandrare som aktörer (till skillnad från offer) fram och de olika former av mobilisering som existerar i det civila samhället.

Det har förmodligen inte undgått någon samhällsvetare att debatten om det mångkulturella samhällets problematik har expanderat och intensifierats avsevärt under det senaste decenniet. I själva verket har forskare i flera decennier undersökt förhållanden som rör ojämlikhet på etniska/rasistiska grunder. Med en smula självkritik kan man undra vilken nytta vetenskapen gör; löser mer forskning den ojämlikhet och processer av exkludering som alltjämt försiggår, eller är snarare problemet att vetenskapen i sig inte är en tillräcklig verkningsfull kraft och inte kan förmå mycket om den inte sätts i rörelse av politiska krafter? Likaså är det med idéer om sådant som frihet och jämlikhet, de kan bara bli verksamma när de blir handlingsmotiverande, när de förkroppsligas i människors handlingar och institutioner och verkställs genom kollektivt handlande. Frågan är om det i Sverige finns en tillräckligt stark politisk rörelse som omsätter de vetenskapliga insikterna i handling. Om det är korrekt att vetenskap behöver omsättas i politisk handling för att bli verkningsfull är Myrdals credo tämligen idealistiskt; genom sin tro på rationalism och social ingenjörskonst föreställer han sig att grundläggande orättvisor kan korrigeras i en anda av rationell överläggning. Även antologin genomsyras av övertron på vetenskapen genom tron på kunskap som befriare.

Det är synd att endast ett bidrag i antologin behandlar logiken i den nya ekonomin, i form av nedmontering av välfärdstaten och medborgarnas sociala rättigheter, harmonisering av EU-ländernas politik i linje med nyliberalismens paradig i vilken välfärd reduceras till tillgång till arbete. I övrigt lämnas frågor om ekonomiska strukturer antingen utforskade eller så ges de sekundär betydelse. Medan ojämlikhet grundad på icke ekonomiska förhållanden utforskas, utelämnas egenarten och logiken i de motsättningar och den ojämlikhet som skapas inom och till följd av ekonomin.

Ansatsen med strukturell diskriminering som används i antologin har artikulerats allt tydligare bland svenska forskare inom etnicitetsfältet under 2000-talet. Ansatsen flyttar fokus från etniska/kulturella minoriteter till majoritet och de institutionella strukturerna i samhället, den bidrar med nya insikter om orsaker till och logiken i etnisk ojämlikhet och är oumbärlig för att förstå etniska förhållanden i samhället. Ingen samhällsvetare kan på allvar bortse ifrån att individer är strukturellt positionerade i sociala, ekonomiska och kulturella system som är organiserade hierarkiskt och horisontellt.

Inte desto mindre behövs en teoretisk utveckling och nyansering. Vaksamhet över att inte falla i verifikationshypotesfällan behövs, det är lätt att finna mångtliga exempel och bevis på strukturell diskriminering. Men hur hanteras exempel som pekar på motsatsen? Är de undantag som kan bortses ifrån eller är de besvärande anomalier som inte kan gömmas undan och snarare kan användas för teoriutveckling? Det är också viktigt att vara vaksam över att teoretiska ansatser inte övergår till dogmer vilka reciteras rituellt i olika undersökningar, utan att kritiskt diskuteras och prövas mot empiriska förhållanden. En ständigt levande kritisk rationalism är lika viktig här som inom övrig vetenskaplig verksamhet.

I antologin råder enighet om att verkligheten inte svarar mot vare sig i lag kodifierade, eller ideologiskt och kulturellt artikulerade ideal och värden om jämlikhet, solidaritet osv. Vi är helt enkelt inte så demokratiska och humanistiska som vi i en akt av självkärlek och narcissism tror oss vara. För att insikten om denna kluvenhet inte ska stanna vid ett mantra, behöver den analyseras och förklaras.

Ansatsen med strukturell diskriminering ser knappast tjänstemännen som demokratins väktare utan som personer som pliktskyldigt och omedvetet reproducerar exkludering av medborgare med utländsk bakgrund genom att följa sin organisations regelverk, rutiner och kultur. Även om ansatsen betonar att tjänstemannens agerande måste förstås utifrån den organisatoriska och kulturella kontexten, elaboreras inte tillräckligt med en diskussion om strukturer och framförallt samspelet med aktörerna. Både struktur och aktörsbegreppen är outvecklade. Risker är att vi hamnar i en återvändsgränd: kulturella stereotyper och institutionell logik leder obönhörligt till stigmatisering och exkludering av individer med utomeuropeisk bakgrund, det lämnas inget utrymme för teoretiska öppningar att destabilisera och förändra dessa förhållanden.

En sådan teoretisk öppning möjliggörs genom att ett struktur- och aktörsperspektiv sätts i rörelse mot varandra. Hur får man till institutionella förändringar? Vad bör tjänstemän med civilkurage göra för att gå emot en organisationskultur som är etnocentrisk? Hur kan tjänstemän fostras till demokratins väktare? Vem ska fostra dem?

Fuat Deniz

Sociologiska institutionen, Örebro universitet

Åsa Lundqvist (2007) *Familjen i den svenska modellen*. Boréa.

Det är dags igen: remisstiden för förslaget att införa ett vårdnadsbidrag till juli 2008 går (i skrivande stund) snart ut. Om vårdnadsbidrag är aktuellt idag var det istället moderskapspenning som stod i centrum för ett antal decennier sen. Då var det kvinnor och mödrar man diskuterade, män nämndes inte. Diskussionen var ambivalent: å ena sidan handlade det om att uppvärdera hemarbetet, å andra sidan om att möjliggöra för kvinnors förvärvsarbete. Idag talar man inte längre om insatser för kvinnor, istället använder man den könsneutrala termen "föräldrar". Men utifrån den reella politiska utkomsten (vårdnadsbidraget kommer, som det förutspås, framförallt att ut-

nyttjas av kvinnor) så är det inte utan att man kan dra paralleller tillbaka i tiden.

I *Familjen i den svenska modellen* tar sociologen Åsa Lundqvist ett ordentligt grepp om familjen i politiken och analyserar hur ”familjepolitiska idéer, förslag och reformer skapades, etablerades och förändrades” (s. 16) under åren 1930–1975. Det var en period som karaktäriserades av stora förändringar och familjepolitiska reformer, vilka bland annat kännetecknades av att man gick från en manlig försörjarmodell till en tvåförsörjarmodell. Familjefrågan är idag en del av politikens centrala områden men så har det inte alltid varit. Lundqvist visar genom sin studie att familjepolitiken var en fråga som förflyttade sig från politikens utkant till dess mitt under 1900-talet. Genom utredningar och propositioner förenades politiken med vetenskapen i syfte att reformera den familj som ansågs vara i kris. Därmed markerades också slutet för politikens stopp vid hemmets dörr. Nu skulle politiken istället in i hemmet och den intima sfären. Samhället skulle i takt med urbaniseringen moderniseras, men ambitionen var större än så; det handlade om att skapa ”den svenska modellen”. Men hur skapades den familjepolitik som vi idag ser resultatet av? Vilka visioner rådde, hur drevs familjepolitiska reformer igenom och vilka argument var det som användes?

Det material som har använts för studien är ett urval av motioner som behandlar familjerelaterade frågor och (i de fall där så skedde) efterföljande propositioner. Därutöver granskas också ett antal olika debatter i riksdagens båda kamrar. Genom att analysera familjepolitikens framväxt visar Lundqvist på hur förändringar skett över tid, hur förslag togs emot och förkastades under olika tidsperioder, det vill säga hur olika idéer och tankemönster växte fram.

Teoretiskt utgår Lundqvist från ett historiskt-institutionellt perspektiv genom vilket hon försöker förstå institutioners betydelse för politikens praktiska utkomst. Perspektivet kompletteras med ett kritiskt-feministiskt förhållningssätt genom Mary Daly. Det innebär att familjen analyseras dels som en institution, dels som en relationell plats; fokus riktas mot såväl arbete och arbetsdelning som relationen mellan system och familjemedlemmar. På så vis sätts den komplexa relationen mellan olika politikområden under lupp. De tre sfärer som främst berörs är (välfärds)staten, familjen och marknaden. De reformområden som fokuseras är det arbetsmarknadspolitiska och ekonomisk-politiska området samt social- och familjeområdet.

Det var med befolkningsfrågan allt började. Makarna Myrdals *Kris i befolkningsfrågan* var en ett av startskotten. Genom politiska ingripanden skulle familjen göras mer ”jämlig och demokratisk” och på så sätt bidra till att fler barn föddes. Befolkningsfrågan gav därmed upphov till en mängd andra frågor och reformer. Barnfamiljernas villkor skulle förbättras och därmed också kvinnornas, i hemmet såväl som på arbetsmarknaden. Socialpolitiska och arbetsmarknadspolitiska förslag kom så att föras samman. Många idéer drevs och debatterades, varav en del blev till reformer och andra lades till handlingarna. Utredningarna blev med Lundqvists terminologi en ”arena för konsensuskapande”. Debatten och förhållningssätt kom under 40- och 50-talet att präglas av en ambivalent inställning: å ena sidan stöttades kvinnors arbete utanför hemmet, å andra sidan betonades kvinnans roll i hemmet. Synen på könen var komplementär: kvinnans roll var den omsorgstagandes, mannen den försör-

jandes. Under 60- och 70-talet etablerades däremot nya föreställningar om relationer mellan könen. Förståelsen av kön som en social konstruktion växte sig starkare och så även förståelsen av kvinnors underordnade position. Utredningarna blev också mer könsneutrala. Istället för mödrar började man att tala om föräldrar och jämställda relationer.

I *Familjen i den svenska modellen* är det ingen entydig bild av idén av den svenska familjen som presenteras. Tvärtom visar Lundqvist på komplexiteten, på hur olika föreställningar om familjen och kvinnans roll kastats mot varandra och vilken betydelse utredningsväsendet och vetenskapen spelade för den rådande politiken, som i slutändan inte sällan präglades av konsensus. Och – det bör poängteras – det är imponerande att Lundqvist har bringat reda i allt detta material. Samtidigt finner jag texten ibland något snårig med olika turer, vändningar och debatter. Men i analyserna av relationerna mellan arbete, kön och familjepolitik bränner det till och en djupare förståelse skapas.

Samtidigt som fokus i Lundqvist bok är riktat mot hur konstruktionen av familjen etablerades väcker texten också intressanta frågor om vad, eller snarare vilka, det är som utelämnas i utredningar, motioner och propositioner. Lika mycket som jag läser texten och ser hur föreställningar om kön och familj etableras i utredningar och motioner läser jag hur också konstruktionen av "ras"/etnicitet och den starka relationen mellan familj och nation stärks, något jag gärna hade läst än mer om.

Genom utredningarna framkommer det hur man önskade familjens väl, eller snarare det man *antog* vara dess väl: familjen skulle demokratiseras och göras mer jämlik. På samma gång innebar familjens nyvunna politiska plats att den heterosexuella kärnfamiljen som institution etablerades och den har sedan dess kommit att tas för självklar. En uppluckring har visserligen skett, också inom politiken, men frågan är hur långt vi idag med förslag som vårdnadsbidrag egentligen har rört oss. Lundqvist bok är inte enbart en historisk återblick utan också en viktig text som väcker frågor om den familjepolitik som förs idag. Vem antas göra vad, vem får vara med – och vem lämnas utanför?

Terese Anving

Sociologiska institutionen, Lunds universitet

Patrik Aspers (2007) *Etnografiska metoder. Att förstå och förklara samtiden*. Liber.

Trots ett växande utbud av metodböcker i kvalitativ metod på svenska, har det tidigare saknats böcker av det slag som Patrik Aspers skrivit. *Etnografiska metoder* skiljer sig på ett positivt sätt från många metodböcker genom att Aspers faktiskt beskriver hur forskare gör när de bedriver kvalitativ forskning. Hans förankring i empirisk forskning bidrar till bokens trovärdighet. Istället för de sedvanliga distinktionerna mellan vad som kännetecknar kvalitativa respektive kvantitativa metoder kastas läsaren direkt in i forskningsprocessen. Varje kapitel i boken motsvaras av en fas i forsknings-

processens förlopp, ett förlopp som inleds med formuleringen av en forskningsfråga. Därefter följer valet av teori och metod, följt av insamling och genererande av ett empiriskt material, i sin tur följt av kodning och analys av empirin, samt slutligen författande och presentation av forskningens resultat.

Aspers beskriver en forskning där teorin intar en central roll. Han betonar gång på gång kopplingen mellan valet av kvalitativ ansats och valet av metod och teori. Med exempel från sin egen forskning beskriver han hur man utifrån en vag idé kan utveckla en forskningsfråga. Hans rekommendation att läsaren skall bege sig ut på fältet och lära känna den miljö som skall undersökas är som hämtad från Chicagoskolans "guldålder". De referenser som görs till aktuell forskning täcker dock ett brett fält. En nödvändighet för en bok som vänder sig till verksamma inom så vitt skilda områden som företagsekonomi, socialt arbete, socialantropologi, sociologi och statsvetenskap.

Med förstudien vill Aspers undvika både teorilös och teoristyrd forskning. Forskaren skall istället pendla mellan samspelet på fältet och litteraturen under sina ansträngningar att avgränsa undersökningens frågeställning. "Förstudien" innebär dessutom att forskaren kan undersöka vilken tillgång hon har till informanter och till fältet. Även om förstudien i en uppsats måste begränsas till en dag eller två, har denna sannolikt ändå ett värde genom de impulser denna ger uppsatsarbetet.

Efter förstudien måste forskaren ta ställning till undersökningens utformning. Aspers diskuterar vad som påverkar vårt val av teori, och vilka konsekvenser olika val kan få. Hans utgångspunkt kan närmast beskrivas som pragmatisk. Gäller det att undersöka samspelet på en arbetsplats anpassas valet av teori efter detta. Teorins roll är att ge mening åt det material som skall samlas in och analyseras. När det gäller valet av metoder diskuteras detta i boken utifrån forskningsetiska överväganden, anpassningen efter fältets förutsättningar, kraven på undersökningens kvalitet, tillgången till ekonomiska resurser och forskarens kompetens.

Det är främst mellanmännsliga metoder, där forskaren samspelar med aktörerna på fältet som uppmärksammas i boken, vilket är en avgränsning som underlättar för författaren att fördjupa sig i hur man kan generera ett empiriskt material, koda och analysera detta. Aspers beskrivning av den kvalitativa analysen har för övrigt något att ge såväl forskare, forskarstuderande som studenter på grundläggande nivåer. Ambitionen att tillgodose läsare på olika nivåer är annars både en styrka och en svaghet hos boken. Författaren är dock medveten om detta och råder läsare som stöter på problem att inte stanna upp i läsningen, utan att fortsätta denna, för att sedan gå tillbaka och läsa om den svårbegripliga passagen. Många gånger kan ytterligare läsning underlätta förståelsen av de resonemang som utgör hinder. Det finns omvänt inslag i boken som kan upplevas som alltför elementära. Det gäller till exempel översikten av tidsåtgången inom ett projekt som återfinns på sidan 85. Den anger det antal dagar, veckor eller månader som måste avsättas för varje aktivitet under ett projekt, avseende kortare uppsatser om femton dagar, C-uppsatser om tio veckor, doktorsavhandlingar eller andra större projekt. Det är handfasta råd som sannolikt tas emot med tacksamhet av uppsatsskrivande studenter. Schabloner av det slaget fyller dock sällan någon funktion för större projekt. Planering och tidsplaner måste vid större projekt anpassas

efter en rad omständigheter. Det bör dock betonas att författaren aldrig nöjer sig med några enkla råd. Råden är snarast något läsaren får köpet. Kopplingen till teori är alltid närvarande. Aspers menar själv att enbart praktiska råd och tumregler, utan ingående teoretisk kunskap, riskerar att befästa slentrianmässiga val av metoder.

För många studenter och andra läsare öppnas med *Etnografiska metoder* en dörr till forskarens verkstad. Det gäller i synnerhet beskrivningen av analysarbetet i kvalitativa studier. Aspers klargör, med illustrativa exempel, för läsaren vad koder är, och hur forskare kan bygga upp kodscheman samt hur kodning går till i praktiken. Han förordar en analys som tar sin utgångspunkt i en totalempiri, där data från skilda källor kan läggas samman. De metoder för kodning som redovisas är marginalmetoden, där skilda koder markeras med olika färger i marginalen av de utskrivna intervjuerna eller observationerna, och en metod där datorprogram används för kodning och analys. För den som är särskilt intresserad av analyser med hjälp av Nudist eller andra program är boken alltför översiktlig för att ge någon vägledning. De diskussioner som förs mera allmänt kring kodning och analys är dock användbara oavsett vilka metoder man väljer.

Aspers menar att empiriska material skall ses som forskarens "skapelser". De växer fram i ett bestämt teoretiskt sammanhang, och har föga gemensamt med slumpmässigt insamlade data. Det samma gäller för kodningen och analysen av de material som samlas in. De kodar och analyserar inte sig själva. Teorin har även där en central roll, men denna kan samtidigt komma att korrigeras när den konfronteras med empirin.

Med analysen försöker forskaren skapa en djupare förståelse av de fenomen som studeras. Aspers beskriver denna process och de tekniker som bidrar till detta. De tekniker som beskrivs innefattar: statisk och dynamisk analys, komparativ analys, narrativ analys, relationell analys, idealtypscentrerad analys, analys av negativa utfall samt kodningsanalys som utgör en induktiv teknik.

Aspers framhåller vikten av att empiriska material och teori verkligen kopplas till varandra. Med stöd i Howard Beckers bok *Outsiders* (1963) diskuterar han kraven på bevis och hur författare kan söka stöd för sina argument. Han noterar att Beckers teoretiska resonemang drivs framåt med stöd av citat ur empirin. Men, påpekar han, det är minst lika viktigt för studiens trovärdighet att kunna redovisa hur det empiriska arbetet bedrivits. Det är helheten som bedöms och inte enskilda citat.

Ove Svensson

Sektionen för Hälsa och Samhälle (Sociologi), Högskolan i Halmstad

Oscar Andersson (2007) *Chicagoskolans urbansociologi: Forskare och idéer 1892–1965*. Égalité.

Chicagoskolans urbansociologi är en bearbetning av författarens egen avhandling i socialantropologi från 2003, med tillägg av två helt nya kapitel. Det första tillägget, kapitel 1, är en historisk tillbakablick på Chicagos exempellösa snabba utveckling, ekonomiskt och befolkningsmässigt, under 1800-talets senare hälft och under de första

decennierna av 1900-talet. Kapitlet är en viktig bakgrund för att förstå hur Chicagosociologernas fascinerades av den myllrande storstaden omkring och som de betraktade som sitt "sociala laboratorium". Kapitel 2 är en omarbetning av vad som var ett appendix i avhandlingen. Det är en ganska omfattande genomgång av tidigare studier av Chicagoskolan. Kapitel 3 behandlar bildandet av University of Chicago 1892 och etableringen av den akademiska världens första sociologiinstitution vid densamma. Kapitel 4 beskriver idétraditionerna som påverkade Chicagosociologin. Influenserna kom från pragmatismen, från socialevolutionismen, från "den tyska traditionen" (främst Simmel) och från Cooleys socialpsykologi. Även inflytandet från "kulturantropologins fader", Boas, bör nämnas i detta sammanhang. Kapitel 5 redogör för vad som kallas Chicagoskolans "urban- och humanekologiska forskningsprojekt mellan 1915–1935", alltså perioden då Chicagosociologin var den helt dominerande riktningen inom sociologi överhuvudtaget. Det är då Thomas, Park och Burgess sätter sin prägel på forskningen och då de nu klassiska urbanstudierna producerades av deras adepter. Kapitel 6, som jag betraktar som bokens viktigaste, beskriver och analyserar Chicagoskolans teoretiska och metodologiska grundvalar och dess forskningspraxis. Kapitel 7 är bokens andra tillägg i förhållande till avhandlingen. Det behandlar Chicagoskolans öde efter 1935 och frågan varför skolan tappade i betydelse. I kapitel 8 slutligen, sammanfattar och diskuterar slutsatserna i boken.

Syftet med boken sägs vara "att placera in forskarna vid den sociologiska institutionen i Chicago 1892–1965 och deras idéer i sitt historiska sammanhang". Det kan kanske synas märkligt att en socialantropolog ger sig i kast med detta ämne men faktum är att sociologi och socialantropologi hade en gemensam institution vid University of Chicago ända fram till slutet av 1920-talet och att de bedrev gemensamma forskarkurser långt fram på 1930-talet. Ännu viktigare för att motivera ämnesvalet är dock att det som frambringades i den forskningsmiljö som präglade den sociologiska institutionen vid Chicagouniversitet under ca 20 år, räknat från mitten av 1910-talet, betydde oerhört mycket för både sociologins och socialantropologins utveckling.

För socialantropologins del betydde arvet från Chicago att även samhällen i de västerländska, "utvecklade", länderna nu blev legitima objekt för empiriska studier med antropologiska metoder och referensramar. Att den "deltagande observationen" här kunde göras direkt och utan mellanhänder i form av informanter, introducerade också en ny problematik inom ämnet liksom införandet av livshistoria som metod att studera hur människorna själva uppfattade och påverkades av sin sociala omgivning. Inspirationen kom, kan man tänka sig, från de många, numera klassiska fältstudierna av Chicagos brokiga stadsmiljöer som vi förknippar med chicagosociologerna t.ex. Trasher (*The Gang*), Zorbaugh (*The Gold Coast and the Slum*), Shaw (*The Jack Roller*), Cressey (*The Taxi-Dance Hall*), Wirth (*The Ghetto*) och Anderson (*The Hobo*). För införande av livshistoria som en av standardmetoderna för sociologer, socialpsykologer och för socialantropologerna utgör naturligtvis Thomas den viktigaste referensen. Främst bland de socialantropologer som skulle komma att förvalta arvet från Chicago bör väl Robert Redfield och William Lloyd Warner nämnas men det bestående inflytandet går mycket längre än så. Det är ingen överdrift att påstå att Chicagosociolo-

gins influens medverkat till att socialantropologin kunnat befria sig från stämpeln av att vara västerländskt etnocentrisk i sitt perspektiv på kulturer och samhällen i "främmande" världsdelar.

För sociologins del är det lätt att förbise allt det som ämnet fått av den forskning och tänkande som utvecklades och frodades vid den sociologiska institutionen i Chicago mellan 1915 och 1935, eftersom det numera ingår som självklara och sällan ifrågasatta beståndsdelar i vad som är ämnets grundvalar. Vem ifrågasätter idag att sociologisk forskning bör vara empirisk, att förstahandskällor är att föredra, att kvalitativa metoder som levnadshistoria, samtalsintervjuer och deltagande observation är bland de viktigaste sociologiska instrumenten för att nå sociologiska insikter, att hur människor uppfattar den kontextuella situationen omkring dem betyder mycket för deras handlande eller att sociologisk forskning bör stå fri från bindningar till filantropiska intressen? Allt detta och mycket mera ingick nämligen i Chicagosociologernas arsenal av vad man uppfattade som fruktbar sociologisk forskning. Före Chicagosociologin var allt detta långt ifrån självklart. Till de stora förtjänsterna hos Oscar Anderssons bok är att den gör det tydligt hur mycket som modern sociologi har att tacka Chicagosociologerna för.

Oscar Anderssons ambition är inte minst att göra det begripligt för sig själv och för läsaren varför sociologin i Chicago fick det höga anseendet och dominerande ställningen inom ämnet som den hade under flera decennier. Han ger, anser jag, en lägmäld men övertygande beskrivning av de bakomliggande faktorerna däribland att den sociologiska institutionen i Chicago var den första av sitt slag som inrättades i hela världen¹ och att man begåvades med karismatiska ledarprofiler som Thomas, Park och Burgess vilka satte upp en forskningsagenda som stimulerade till fältstudierna i den våldsamt växande storstaden.

Beskrivningen av den sociologiska institutionen i Chicago under sin storhetstid föder hos mig reflektioner om hur svårt det är att få till stånd kreativa forskningsmiljöer, inte minst vid svenska universitet. Är det överhuvudtaget möjligt att få till stånd sådana miljöer när anställning av forskare främst måste göras på grundval av en formell meritprövning och i mindre utsträckning genom aktiv rekrytering av personer som har intressen och egenskaper som passar in i en bestämd forskningsstrategi? Redan detta utgör en begränsning här hemma. Vid den sociologiska institutionen vid Chicagouniversitet bedrevs ingen grundutbildning vilket bidrog till att man kunde fokusera på ett långsiktigt forskningsprogram. Något liknande skulle knappast vara möjligt i den svenska universitetskontexten.

Det som stör mig i boken är två saker. För det första ogillar jag att Oscar Anderson ger boken titeln *Chicagoskolans urbansociologi*. Det hade varit bättre, anser jag, att ge den titeln *Chicagoskolans sociologi*. Genom att trycka på beteckningen "urban" un-

¹ Visst fanns det sociologer före Chicago men i den mån de hade akademiska positioner var det alltid som specialiteter inom andra discipliner som filosofi eller nationalekonomi. För Sveriges del skulle det som bekant dröja ända fram till 1947 innan en sociologisk institution inrättades vid ett svenskt universitet (Uppsala).

derbyggs vad jag tror är en vanlig men falsk föreställning om att forskningen vid institutionen enbart hade relevans för det vi brukar förknippa med just urbansociologi samt kanske specifikt med problem som var utmärkande för situationen i Chicago under den aktuella epoken. Som jag antytt ovan och som Andersson behandlar utförligt i sin text ligger Chicagoskolans storhet i vad den betytt för utvecklingen av den allmänna sociologin.

Min andra invändning gäller hur Andersson själv beskriver sitt syfte med boken. Nog är det blygsamt i överkant att säga att syftet blott är "att placera in forskarna vid den sociologiska institutionen i Chicago 1892–1965 och deras idéer i sitt historiska sammanhang". I verkligheten har Andersson haft ambitioner som sträckt sig betydligt längre. Han har velat visa vad Chicagoskolans sociologi betyder för dagens sociologi och socialantropologi. Jag anser att han lyckats bra med denna uppgift.

Göran Lindberg

Sociologiska institutionen, Lunds universitet